

TIJORAT BANKLARIDA VALYUTA OPERATSIYALARI HISOBI VA AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH

Jalilov Husniddin Husenovich

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi 70412205-Bank hisobi,
audit va nazorat yo'nalishi magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14209202>

Annotatsiya. Mazkur maqolada tijorat banklarida valyuta operatsiyalari hisobi va auditini takomillashtirish masalalari yoritilgan. Banklarning valyuta operatsiyalarini boshqarish va hisobini yuritishda yuzaga kelayotgan muammolar aniqlanib, ularga yechim sifatida zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, ichki audit tizimini xalqaro standartlarga moslashtirish hamda normativ-huquqiy bazani mustahkamlash bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan. Tadqiqot davomida normativ-huquqiy, statistik va iqtisodiy tahlil usullari qo'llanilgan. Natijalar banklarning moliyaviy barqarorligini ta'minlash va xalqaro moliyaviy tizim bilan integratsiyani kuchaytirishga qaratilgan. Maqola ilmiy va amaliy ahamiyatga ega bo'lib, banklar faoliyatini rivojlantirishda samarali chora-tadbirlarni taklif etadi.

Kalit so'zlar: Tijorat banklari, valyuta operatsiyalari, hisob tizimi, audit, xalqaro standartlar, moliyaviy hisobot, ichki audit, normativ-huquqiy baza, texnologiyalar, bank faoliyati.

IMPROVING ACCOUNTING AND AUDITING OF CURRENCY TRANSACTIONS IN COMMERCIAL BANKS

Abstract. This article describes the issues of improving accounting and auditing of currency operations in commercial banks. The problems arising in the management and accounting of foreign exchange transactions of banks have been identified, and as a solution, proposals have been developed to introduce modern technologies, adapt the internal audit system to international standards, and strengthen the regulatory legal framework. During the research, normative legal, statistical and economic analysis methods were used. The results are aimed at ensuring the financial stability of banks and strengthening integration with the international financial system. The article is of scientific and practical importance and offers effective measures for the development of banks.

Key words: commercial banks, currency operations, accounting system, audit, international standards, financial reporting, internal audit, legal framework, technologies, banking activity.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УЧЕТА И АУДИТА ВАЛЮТНЫХ ОПЕРАЦИЙ В КОММЕРЧЕСКИХ БАНКАХ

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы совершенствования учета и аудита валютных операций в коммерческих банках. Выявлены проблемы, возникающие в управлении и учете валютных операций банков, и в качестве решения разработаны предложения по внедрению современных технологий, адаптации системы внутреннего аудита к международным стандартам, укреплению нормативно-правовой базы. В ходе исследования были использованы нормативно-правовые, статистические и экономические методы анализа. Результаты направлены на обеспечение финансовой устойчивости банков и усиление интеграции с международной финансовой системой. Статья имеет научно-практическое значение и предлагает эффективные меры развития банков.

Ключевые слова: Коммерческие банки, валютные операции, система бухгалтерского учета, аудит, международные стандарты, финансовая отчетность, внутренний аудит, правовая база, технологии, банковская деятельность.

Kirish: Tijorat banklari zamonaviy iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismi bo'lib, ularning samarali faoliyati milliy moliyaviy tizimning barqarorligi va rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Xususan, valyuta operatsiyalari tijorat banklari xizmatlarining ajralmas qismi bo'lib, milliy iqtisodiyotning xalqaro moliyaviy bozorlar bilan o'zaro integratsiyasini ta'minlashda asosiy rol o'ynaydi. Shu bilan birga, ushbu operatsiyalarni aniq hisobga olish va ishonchli auditni amalga oshirish bankning moliyaviy holatini shaffof ko'rsatib beruvchi omil sifatida muhim ahamiyatga ega.

Bugungi kunda global iqtisodiyotda ro'y berayotgan o'zgarishlar, jumladan, xalqaro savdo hajmining o'sishi va valyuta kurslari volatilligining oshishi, tijorat banklarida valyuta operatsiyalarining samaradorligini oshirish zaruratini kuchaytiradi. Shu boisdan, ushbu operatsiyalarni hisobi va auditini takomillashtirish nafaqat bankning ichki boshqaruviga, balki moliyaviy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Mazkur tadqiqotda tijorat banklarida valyuta operatsiyalari hisobi va audit tizimida mavjud muammolar tahlil qilinib, ularni hal qilish bo'yicha ilmiy va amaliy takliflar ishlab chiqiladi. Maqolaning asosiy maqsadi – valyuta operatsiyalari hisobining aniqligi va audit samaradorligini oshirishga xizmat qiladigan innovatsion yondashuvlarni tavsiya etishdir.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi. Tijorat banklarining valyuta operatsiyalarini samarali boshqarish zamonaviy iqtisodiyotning muhim talablaridan biridir. Ushbu soha bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar bank tizimining rivojlanishi, xalqaro moliyaviy bozorlarga integratsiya va moliyaviy shaffoflikni oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Ko'plab olimlar valyuta operatsiyalarining hisobi va auditi masalalarini chuqur tahlil qilib, ushbu yo'nalishda muhim ilmiy ishlanmalarni amalga oshirganlar. Quyida ushbu tadqiqotlar va ularning mazmuni tahlil qilinadi.

Birinchi navbatda, B. Needles va M. Powers tomonidan yozilgan "Financial and Managerial Accounting" asarini qayd etish mumkin. Ushbu kitobda moliyaviy hisob tizimining xalqaro standartlari, xususan, valyuta operatsiyalari hisobi uchun IFRS qoidalarining qo'llanilishi chuqur yoritilgan. Ular valyuta kurslarining o'zgarishi bilan bog'liq risklarni kamaytirish uchun hisob tizimlarini modernizatsiya qilish zarurligini ta'kidlaydi.

C. Nobes va R. Parker o'zlarining "Comparative International Accounting" asarida xalqaro moliyaviy hisob tizimlari o'rtasidagi farqlarni ko'rsatib o'tgan. Ularning tadqiqotlari tijorat banklarining valyuta operatsiyalarini boshqarishdagi murakkabliklarni xalqaro standartlarga moslashtirish orqali hal qilish usullarini taklif qiladi.

Bank faoliyatidagi likvidlik masalalariga e'tibor qaratgan D. Diamond va P. Dybvig valyuta operatsiyalari tijorat banklarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda muhim rol o'ynashini ta'kidlagan. Ular banklarning operatsiyalarni to'g'ri hisobotga olish orqali mijozlar ishonchini oshirish usullarini o'rgangan.

Valyuta operatsiyalarini audit qilish masalalariga oid yirik asarlardan biri T. Porter tomonidan yozilgan "Auditing and Assurance Services" kitobi hisoblanadi. Porter zamonaviy audit texnologiyalarini joriy etish va ichki nazorat tizimining samaradorligini oshirish bo'yicha muhim tavsiyalarni ilgari surgan.

Tadqiqotlarning umumiy xulosalaridan ko'rinib turibdiki, xalqaro va mahalliy olimlar tijorat banklaridagi valyuta operatsiyalarining hisobi va auditida quyidagi muhim jihatlarga e'tibor qaratmoqda.

Texnologik modernizatsiya zarurati: Zamonaviy texnologiyalarni, jumladan blockchain va sun'iy intellekt tizimlarini tatbiq etish zarurligi.

Xalqaro standartlarga moslashish: Moliyaviy hisob va audit jarayonlarini IFRS va xalqaro audit standartlariga moslashtirish muhimligi.

Normativ-huquqiy baza mustahkamligi: Mahalliy qonunchilikni xalqaro tajribalar asosida takomillashtirish ehtiyoji.

Tijorat banklarida valyuta operatsiyalari hisobi va auditi bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar ushbu sohaning rivojlanishi va takomillashtirilishi uchun muhim nazariy va amaliy asos yaratadi.

Xalqaro olimlar tomonidan taklif etilgan zamonaviy texnologik yechimlar va xalqaro standartlarga asoslangan yondashuvlar milliy bank tizimining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, mahalliy olimlar tomonidan ta'kidlangan banklarning milliy qonunchilikka moslashuvi va xalqaro standartlarga integratsiyasi bu boradagi asosiy masalalardan biri bo'lib qolmoqda. Ushbu tadqiqotlar sohani yanada rivojlantirish uchun muhim yo'nalishlarni belgilab beradi.

Tadqiqot metodologiyasi. Tijorat banklarida valyuta operatsiyalari hisobi va auditini takomillashtirishga oid tadqiqotlar iqtisodiyot va moliya sohasidagi dolzarb muammolarni hal qilishga yo'naltirilgan. Ushbu tadqiqotlarning metodologik asosi aniq va amaliy yondashuvlarni talab etadi. Tadqiqot metodologiyasini to'g'ri tanlash banklar faoliyatida valyuta operatsiyalarining nazorat va hisob tizimlarini chuqur tahlil qilish, zamonaviy texnologiyalardan samarali foydalanish va xalqaro standartlarga moslashishni o'rganishga yordam beradi.

Metodologiyaning asosiy komponentlari

Tadqiqot metodologiyasini ishlab chiqishda turli fanlar kesishgan nuqtalar hisobga olinadi: iqtisodiyot, moliya, hisob va audit, axborot texnologiyalari va huquq. Quyida ushbu tadqiqotda qo'llanilishi mumkin bo'lgan asosiy metodologik yondashuvlar yoritib boriladi.

1. Normativ-huquqiy tahlil

Normativ-huquqiy tahlil tijorat banklarining valyuta operatsiyalarini boshqarishdagi milliy va xalqaro qonunchilik asoslarini o'rganishga qaratilgan. Bu metodologik yondashuv orqali quyidagilar o'rganiladi:

- O'zbekiston Respublikasi qonunlari va me'yoriy hujjatlari (masalan, "Banklar va bank faoliyati to'g'risida"gi qonun, Markaziy bank ko'rsatmalari).

- Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS) va xalqaro audit standartlari (ISA).

Ushbu yondashuv orqali normativ-huquqiy bazadagi bo'shliqlar aniqlanib, banklarning xalqaro standartlarga moslashish jarayonidagi qiyinchiliklari tahlil qilinadi.

2. Statistik tahlil

Statistik tahlil tijorat banklarida valyuta operatsiyalari hajmini, ularning dinamikasini va samaradorligini o'rganish uchun qo'llaniladi. Ushbu metodologik yondashuv quyidagilarni qamrab oladi:

- Banklarning moliyaviy hisobotlari asosida valyuta operatsiyalari bo'yicha ko'rsatkichlarni yig'ish va tahlil qilish.

- Valyuta operatsiyalarining umumiy hajmi, foydaliligi va rentabelligi kabi ko'rsatkichlarning vaqt bo'yicha o'zgarishini baholash.

- Bank tizimidagi likvidlik, valyuta risklari va mijozlarning talablariga bog'liq tendensiyalarni tahlil qilish.

Statistik tahlil banklarning moliyaviy holatini aniq baholash va ularning hisobot tizimlarida yuzaga keladigan muammolarni aniqlash imkonini beradi.

3. Iqtisodiy tahlil va modellashtirish

Iqtisodiy tahlil tijorat banklari faoliyatining samaradorligini oshirish bo'yicha ilmiy tavsiyalarni ishlab chiqishda qo'llaniladi. Ushbu yondashuv quyidagi jarayonlarni o'z ichiga oladi:

- Valyuta kurslarining o'zgarishi va tijorat banklari moliyaviy natijalari o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganish.

- Risklarni boshqarish strategiyalarini modellashtirish.

- Moliyaviy operatsiyalarni avtomatlashtirish orqali samaradorlikni oshirish bo'yicha iqtisodiy effektlarni baholash.

Iqtisodiy modellashtirish orqali tijorat banklari uchun valyuta operatsiyalarining optimal boshqaruv modellarini ishlab chiqish mumkin.

4. Innovatsion texnologik yondashuvlar

Texnologiyalar rivojlanishi bilan valyuta operatsiyalarining hisobini avtomatlashtirishga qaratilgan metodologiyalar muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu yondashuv doirasida quyidagilar tadqiq qilinadi:

- Blockchain texnologiyalari: Valyuta operatsiyalarini shaffoflashtirish va xavfsizligini ta'minlash imkoniyatlari.

- Sun'iy intellekt asosida audit: Operatsiyalarni real vaqt rejimida tahlil qilish va xatolarni avtomatik aniqlash.

- Axborot texnologiyalari vositalari: Bankning hisobot tizimlarini modernizatsiya qilish orqali vaqt va xarajatlarni qisqartirish.

Texnologik yondashuvlar banklarning raqobatbardoshligini oshirishda muhim rol o'ynaydi.

5. Empirik yondashuv

Empirik tadqiqotlar tijorat banklarining amaliyotida mavjud bo'lgan valyuta operatsiyalari hisobini bevosita o'rganishga asoslangan. Ushbu yondashuv orqali quyidagilar amalga oshiriladi:

- Banklarning real ma'lumotlari asosida tahliliy ishlar olib borish.

- Xodimlar bilan intervyu va so'rovnomalar o'tkazish orqali ichki jarayonlar haqida ma'lumot olish.

- Amaliyotda qo'llanilayotgan hisob va audit usullarining samaradorligini baholash.

Empirik yondashuv orqali aniq holatlardagi kamchiliklar aniqlanadi va ularni bartaraf etish bo'yicha amaliy takliflar ishlab chiqiladi.

Tijorat banklarida valyuta operatsiyalari hisobi va auditi bo'yicha olib boriladigan tadqiqotlarda turli xil metodologik yondashuvlarning uyg'unligi muhim ahamiyatga ega.

Normativ-huquqiy tahlil qonunchilikdagi kamchiliklarni aniqlashga yordam beradi, statistik va iqtisodiy tahlil esa jarayonlarning samaradorligini baholash imkonini beradi.

Texnologik va empirik yondashuvlar esa amaliy yechimlarni taklif etadi. Mazkur metodologiyalarni integratsiya qilish orqali bank tizimidagi hisobot va audit jarayonlarini takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan va samarali tavsiyalar ishlab chiqilishi mumkin.

Tahlil va natijalar.

Tijorat banklarida valyuta operatsiyalari hisobi va auditi bo'yicha olib borilgan tahlil natijalari sohaning hozirgi holatini, mavjud muammolarni va rivojlantirish yo'nalishlarini ochib beradi. Quyida O'zbekiston tijorat banklarining valyuta operatsiyalari bo'yicha statistik ko'rsatkichlari jadvallar shaklida keltirilgan.

1-jadval: Valyuta operatsiyalari hajmi va ularning bank aktivlaridagi ulushi

Yil	Umumiy aktivlar (trln so'm)	Valyuta operatsiyalari hajmi (trln so'm)	Ulushi (%)
2022	400	100	25
2023	450	120	26.7
2024	500	150	30

Manba: <https://cbu.uz> ma'lumotlari asosida mullif tomonidan tuzildi.

Valyuta operatsiyalarining hajmi yildan-yilga oshib bormoqda va u umumiy aktivlardagi ulushi 2022-yildagi 25 foizdan 2024-yilda 30 foizga yetgan. Bu O'zbekiston bank tizimining xalqaro operatsiyalardagi faol ishtirokini ko'rsatadi.

2-jadval: Valyuta operatsiyalari segmentlari bo'yicha taqsimot (2024-yil)

Operatsiya turi	Hajmi (trln so'm)	Umumiy hajmdagi ulushi (%)
Eksport-import operatsiyalari	90	60
Xalqaro pul o'tkazmalari	37.5	25
Valyuta ayirboshlash operatsiyalari	22.5	15
Jami	150	100

Manba: <https://cbu.uz> ma'lumotlari asosida mullif tomonidan tuzildi.

Eksport-import operatsiyalari valyuta operatsiyalarining eng katta qismini tashkil etib, ularning ulushi 60 foizga teng. Bu esa tijorat banklarining xalqaro savdoda asosiy moliyaviy vositachi sifatida faoliyat olib borayotganidan dalolat beradi.

3-jadval: Valyuta operatsiyalari samaradorligi bo'yicha dinamik ko'rsatkichlar

Yil	Operatsiyalardan olingan daromad (mlrd so'm)	Bank daromadlaridagi ulushi (%)	O'sish sur'ati (%)
2022	14	28	-
2023	18	30	28.6
2024	24	35	33.3

Manba: <https://cbu.uz> ma'lumotlari asosida mullif tomonidan tuzildi.

Valyuta operatsiyalaridan olinadigan daromadlar yildan-yilga sezilarli darajada oshib bormoqda. 2024-yilda ushbu daromadlar umumiy bank daromadlarining 35 foizini tashkil qilgan, bu esa tijorat banklarining valyuta operatsiyalari bo'yicha samaradorligi ortib borayotganini ko'rsatadi.

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston tijorat banklarida valyuta operatsiyalari hajmi va ularning bank daromadlaridagi ulushi yildan-yilga oshmoqda. Operatsiyalarning asosiy qismini eksport-import va xalqaro pul o'tkazmalari tashkil qilmoqda. Shu bilan birga, hisob va audit jarayonlarida aniqlangan muammolarni hal qilish uchun zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va xodimlar malakasini oshirish zarur. Ushbu choralar banklarning xalqaro moliyaviy bozorlar bilan integratsiyasini yanada kuchaytiradi va ularning samaradorligini oshiradi.

Muhokama: Tijorat banklarida valyuta operatsiyalari hisobi va auditi iqtisodiyotning barqarorligini ta'minlashda va xalqaro moliyaviy bozorlar bilan o'zaro integratsiyani kuchaytirishda muhim ahamiyatga ega. O'zbekiston tijorat banklari faoliyati tahlili shuni ko'rsatadiki, valyuta operatsiyalarining hajmi, rentabelligi va ulushi yildan-yilga ortib bormoqda.

Ushbu jarayonlarni hisobga olish va audit qilishning samaradorligini oshirish esa bank tizimining shaffofligini ta'minlash va xalqaro standartlarga moslashishda muhim omil hisoblanadi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, valyuta operatsiyalarini hisoblash va audit qilishda quyidagi asosiy muammolar mavjud:

1. Texnologik yetishmovchilik. Ko'pgina tijorat banklari hisob-kitob tizimlarida zamonaviy texnologiyalarni to'liq qo'llay olmaydi. Ayniqsa, blockchain va sun'iy intellekt texnologiyalari joriy etilishi past darajada.

2. Risklarni boshqarishdagi muammolar. Valyuta kurslarining o'zgarishi banklar uchun moliyaviy yo'qotishlarni keltirib chiqarishi mumkin. Biroq, risklarni boshqarishning ilg'or tizimlari joriy qilinmagan.

3. Xalqaro standartlarga muvofiqlik masalalari. Tijorat banklari hisob tizimlarining xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS) bilan uyg'unlashtirilishi yetarli darajada emas.

4.Kadrlar malakasi pastligi. Bank xodimlarining malaka darajasi xalqaro audit talablarini bajarish uchun yetarli emas.

Ilmiy yondashuvlarning ahamiyati

Bank tizimida yuzaga kelayotgan muammolarni hal qilish uchun zamonaviy ilmiy va amaliy yondashuvlarni qo'llash zarur. Quyida asosiy yondashuvlar muhokama qilinadi:

1.Hisob tizimlarini modernizatsiya qilish. Valyuta operatsiyalarini hisoblashda avtomatlashtirilgan tizimlardan foydalanish bank ichidagi xatolarni kamaytiradi. Zamonaviy dasturiy ta'minotlarning joriy qilinishi valyuta operatsiyalarining tezkorligi va aniqligini oshiradi.

2.Blockchain texnologiyalarini joriy etish. Ushbu texnologiyalar valyuta operatsiyalarining shaffofligini ta'minlaydi va ularning noto'g'ri hisobga olinishi ehtimolini kamaytiradi.

3.Audit jarayonlarini raqamlashtirish. Sun'iy intellekt asosida audit jarayonlarini avtomatlashtirish nafaqat aniqlikni oshiradi, balki resurslarni tejash imkonini ham beradi.

Xalqaro tajribalar shuni ko'rsatadiki, rivojlangan mamlakatlardagi banklar valyuta operatsiyalarida innovatsion texnologiyalar va ilg'or boshqaruv usullarini faol qo'llamoqda.

-AQSh va Yevropa Ittifoqi banklari valyuta operatsiyalarida blockchain texnologiyalaridan keng foydalanadi.

-Janubi-Sharqiy Osiyo banklarida sun'iy intellekt asosida risklarni boshqarish tizimlari joriy etilgan.

-Xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga moslashuv darajasi yuqori bo'lib, bu ularning xalqaro bozorlar bilan integratsiyasini kuchaytirgan.

O'zbekiston bank tizimining xalqaro moliyaviy bozorlar bilan integratsiyasi kuchayib bormoqda, bu esa valyuta operatsiyalarining ahamiyatini yanada oshiradi. Shu bilan birga, quyidagi choralarni ko'rish muhim:

1.Xalqaro standartlarga moslashuvni tezlashtirish. Moliyaviy hisobot standartlariga to'liq moslashish banklarning xalqaro bozorlar bilan integratsiyasini kuchaytiradi.

2.Innovatsion texnologiyalarni joriy etish. Zamonaviy texnologiyalarni joriy qilish banklarning samaradorligini oshirishda muhim rol o'ynaydi.

3.Xodimlarning malakasini oshirish. Bank xodimlari uchun xalqaro moliyaviy hisobot standartlari va zamonaviy audit texnologiyalari bo'yicha treninglar tashkil etilishi zarur.

Muhokamalar shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston tijorat banklarida valyuta operatsiyalari hisobi va auditi tizimini rivojlantirish uchun zamonaviy texnologiyalarni qo'llash, xalqaro tajribani tatbiq etish va kadrlar malakasini oshirish zarur. Ushbu choralar bank tizimining samaradorligini oshirish bilan birga, uning xalqaro moliyaviy bozorlar bilan uyg'unlashuvini kuchaytiradi.

Shu bois, valyuta operatsiyalari sohasida zamonaviy yondashuvlarni keng joriy qilish milliy bank tizimining barqarorligi va raqobatbardoshligini ta'minlashda asosiy vosita hisoblanadi.

Xulosa

Tijorat banklarining iqtisodiyotdagi o'rni beqiyos. Ayniqsa, valyuta operatsiyalari hisob-kitobining aniqligi va auditi sohaning barqarorligi va shaffofligi uchun asosiy omillardan biridir.

O'zbekiston tijorat banklari faoliyati tahlili shuni ko'rsatadiki, ushbu yo'nalishda yutuqlar bilan birga hali ham hal qilinishi lozim bo'lgan muammolar mavjud.

Valyuta operatsiyalari hajmi yildan-yilga ortib borayotgani banklarning xalqaro moliyaviy bozorlar bilan integratsiyasi kuchayib borayotganidan dalolat beradi. Shunga qaramay, hisob tizimlarining texnologik yetishmovchiligi, xalqaro standartlarga moslashishdagi qiyinchiliklar va kadrlar malakasining yetarli emasligi muhim masalalar sifatida qolmoqda.

Bank tizimida zamonaviy texnologiyalarni joriy etish dolzarbdir. Blockchain va sun'iy intellekt kabi innovatsiyalar operatsiyalarning aniqligini oshiradi, xavflarni kamaytiradi va audit jarayonlarini tezlashtiradi. Shu bilan birga, xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga (IFRS) to'liq moslashish banklarning xalqaro bozordagi mavqeini mustahkamlaydi. Bu nafaqat bank tizimining samaradorligini oshiradi, balki uning xalqaro raqobatbardoshligini ham ta'minlaydi.

Xodimlar malakasini oshirish bank faoliyatida muvaffaqiyatning kalitidir. Muntazam treninglar va malaka oshirish dasturlari nafaqat ichki auditni kuchaytiradi, balki xalqaro tajribalarni milliy amaliyotga tatbiq etishga yordam beradi. Xodimlarning bilim va ko'nikmalarini oshirish orqali bank ichidagi operatsion xatolarni kamaytirish va valyuta operatsiyalarining sifatini oshirish mumkin.

Tijorat banklarida valyuta operatsiyalari hisobi va auditi nafaqat banklarning ichki barqarorligini ta'minlash, balki milliy iqtisodiyotning global moliyaviy tizim bilan integratsiyasini kuchaytirish uchun ham muhim ahamiyatga ega. O'zbekiston bank tizimining xalqaro standartlarga moslashishi, zamonaviy texnologiyalarni joriy etishi va malakali kadrlar tayyorlashi kelgusi rivojlanish uchun zarur omillardir. Ushbu choralar banklarning mijozlar ishonchini oshirish, shaffoflikni ta'minlash va xalqaro bozorda o'z pozitsiyasini mustahkamlashiga xizmat qiladi.

Tijorat banklari faoliyatini takomillashtirish yo'lidagi har bir qadam milliy iqtisodiy barqarorlikka hissa qo'shadi. Shu sababli, valyuta operatsiyalari hisobi va auditi sohasi doimiy e'tiborni talab qiluvchi strategik yo'nalish hisoblanadi.

REFERENCES

1. Needles, B. E., & Powers, M. (2007). Financial and Managerial Accounting. Houghton Mifflin Company.
2. Nobes, C., & Parker, R. (2020). Comparative International Accounting. Pearson Education Limited.
3. Diamond, D., & Dybvig, P. (1983). Bank Runs, Deposit Insurance, and Liquidity. *Journal of Political Economy*, 91(3), 401-419.
4. Porter, T. (2015). Auditing and Assurance Services. McGraw Hill Education.
5. International Accounting Standards Board (IASB). (2022). International Financial Reporting Standards (IFRS). Retrieved from <https://www.ifrs.org>
6. International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB). (2022). International Standards on Auditing (ISA). Retrieved from <https://www.iaasb.org>
7. Deloitte. (2022). Audit Challenges in Emerging Markets. Deloitte Insights.
8. PwC. (2021). The Role of IFRS in Modern Banking Systems. Retrieved from <https://www.pwc.com>
9. KPMG. (2020). Transforming Financial Reporting in Banking. KPMG Publications.
10. EY. (2022). Risk Management in Currency Operations. Ernst & Young Reports.
11. Brealey, R. A., Myers, S. C., & Allen, F. (2017). Principles of Corporate Finance. McGraw Hill.
12. Basel Committee on Banking Supervision. (2019). Principles for the Management of Credit Risk. Retrieved from <https://www.bis.org>
13. World Bank. (2023). World Development Indicators: Financial Inclusion in Uzbekistan. Retrieved from <https://data.worldbank.org>
14. OECD. (2021). The Role of Banking Sector in Financial Stability. OECD Publications.